

Τί έγιναν οι Τούρκοι του Μωριά, βαπτισμένοι Μουσουλμάνοι;

Μουσουλμάνοι και Εβραίοι που βαπτίστηκαν χριστιανοί (νεοφώτιστοι) , παρά τις επιφυλάξεις , έγιναν έλληνες πολίτες και μάλιστα εγκρίθηκαν αποζημιώσεις τους για τις ζημιές που υπέστησαν κατά τη διάρκεια του αγώνα του 1821. Ομοίως εγκρίθηκαν αποζημιώσεις και για τους Μουσουλμάνους που δεν άλλαξαν θρήσκευμα, αλλά πολέμησαν στο πλευρό των Ελλήνων κατά των Οθωμανών.

Είναι αλήθεια , ότι παλαιά, στην πιο «στρογγυλεμένη» θεώρηση της ιστορίας , μαθαίναμε πώς οι αγωνιστές και εν γένει οι Έλληνες, τα έκαναν όλα καλά και αγαθά στον αγώνα του '21. Από την άλλη , οι νεωτεριστές της ιστορίας του '21, μας παρουσιάζουν τους Έλληνες ως σφαγείς επί δικαίων και αδίκων και τους Οθωμανούς σχεδόν να είναι «μάρτυρες» (λες και δεν πολέμησαν λυσσαλέα), στα πλαίσια μιάς «πλειοδοσίας» βίας και ηρωϊσμού, μαρτυρικής σφαγής , ή απαξίας .

Εν τούτοις, αν παρατηρήσουμε τις πηγές που ευτυχώς έχουν διασωθεί (βλ. *Αρχεία Ελληνικής Παλιγγενεσίας*) και ξένους συγγραφείς της εποχής, μας δίνουν όλες τις πληροφορίες και μας λύνουν τις απορίες για τι συνέβαινε εκείνη την «παράδοξα» ηρωική αλλά συνάμα και οδυνηρή για όλους τους ανθρώπους εποχή.

*«Το Γένος ποτέ δεν υποτάχθηκε
στο Σουλτάνο!*

*Είχε πάντα το Βασιλιά του,
το στρατό του, το κάστρο του.*

Βασιλιάς του

*ο Μαρμαρωμένος Βασιλιάς,
στρατός του*

*οι Αρματωλοί και κλέφτες,
κάστρα του*

η Μάνη και το Σούλι»

*Θεόδωρος Κολοκοτρώνης
(1770-1843)*

Το 1828 ο Ιωάννης Καποδίστριας, απαντώντας σε ερώτημα των μεγάλων δυνάμεων , ποιος ήταν ο πληθυσμός των μουσουλμάνων και γενικά των μη χριστιανών στο Μοριά , πριν και μετά την επανάσταση , απάντησε: 42.750 πριν τον αγώνα του '21 και μηδέν με την ίδρυση του Κράτους (σχετ. Χουλιαράκης 1973: σ. 31) ή σύμφωνα με τον Κυριάκο Σιμόπουλο ήταν 15.138 οικογένειες μουσουλμάνων ή 63.813 άτομα (Κ.Σιμόπουλος 1979, σ. 211).

Μοριάς (1715-1821) – περίπου

Έτος	Χριστιανοί	Μουσουλμάνοι	Σύνολο
1715	245,000	25,000	270,000
1769	300,000	30,000	330,000
1780	270,000	30,000	300,000
1790	281,000	31,000	312,000
1800	308,000	33,000	341,000
1810	348,000	36,000	384,000
1821	400,000	40,000	440,000

Σημ.: Κυρίως Περίλα Δεν υπήρξαν Έλλημβάνοι αρχινοί, Α νται αναφορβανίτ κυρίωςρά για ες και εξισλα Εβραίο Ρομά μισμέν υς αν οι Αρβ και υπήρχαν αρκετοί

Λαλαί
οι, Μπ
αροδου
νιώτες

, ,
Ρομά ,
εξισλα
μισμέν
οι και
ανατο
λίτες δ
ιαφόρ
ων κατ
αγωγώ
ν , πχ.
Αλβαν

οί, Γεω
ργιανο
ί, Τούρ
κοι
κ.λ.π

Χαρακτηριστικά στο έργο «[Η ιστορία της ελληνικής επανάστασης](#) Mendelssohn – Bartholdy, Carl Wolfgang Paul», αναφέρεται: «*Ούτε φύλου ούτε ηλικίας έγινε διάκριση, και σε 15.000 υπολογίζονται οι από τέλους Μαρτίου του '21 μέχρι της Κυριακής του Πάσχα (22 Απριλίου) φονευθέντες Τούρκοι*» .

Αλλά και ο γραμματέας του Δημ. Υψηλάντη, ιστορικός Ι.Φιλήμων αναφέρει χαρακτηριστικά για την Άλωση της Τριπολιτσάς: «*Γυναίκες, ων η λευκότης διεφιλονείκει και προς αυτήν την χιόνα, νεάνιδες, ων ουδ' ο θάνατος κατεμάρανε την χιόνα, βρέφη, τα μεν χειραπτάζοντα τους μαστούς και βαβάζοντα, τα δε το στόμα έχοντα επί του μαστού μητρός αιμοφύρτου, νέοι, γέροντες, άνδρες, ανάμικτοι κατέκειντο θέαμα βαρυνπενθέ. Ιδίως δε η εκ της πύλης των Καλαβρύτων μέχρι του σατραπείου λεωφόρος από λιθοστρώτου μετεσχηματίσθη, ίν' είπωμεν, εις πτωματόστρωτον, και ούθ' ο πεζός, ούθ' ο ίππος επάτει επί της γης, αλλ' επί πτωμάτων*», ο δε Θ.Κολοκοτρώνης συνομολογεί στον Τερτσέτη και γράφεται στη «*διήγηση των συμβάντων της ελληνικής φυλής*» πώς : «*το άλογο μου από τα τείχη ως τα σαράγια δεν επάτησε γη ....Το ασκέρι οπού ήταν μέσα το Ελληνικό έκοβε και εσκότωνε από Παρασκευή έως Κυριακή, γυναίκες, παιδιά και άνδρες 32.000 (sic – μάλλον όμως υπερβολικός αριθμός) , μια ώρα ολόγυρα της Τριπολιτζάς*» . Οι αριθμοί του Κολοκοτρώνη και του Παπατσώνη (32.000 και 30.000) θεωρούνται υπερβολικοί. Ο Τρικούπης και ο Φιλήμων υπολογίζουν τα θύματα σε 10.000, αριθμό που ο Κ. Σιμόπουλος θεωρεί πλησιέστερο προς την αλήθεια.

Ένα άλλο παράδειγμα είναι η τύχη των αιχμαλώτων της πόλεως των Καλαβρύτων που απελευθερώθηκε στις 21 Μαρτίου 1821. Για τους μουσουλμάνους των Καλαβρύτων βλ. **εδώ**:

<http://www.kalavrytanews.com/2014/02/1821.html#.U1ltqrA9Kig>

Εξάλλου ένας σύγχρονος (*αυτή την φορά*) Τούρκος ιστορικός καθηγητής, ο Δρ **AliFuat ORENC** στο βιβλίο του:« *Unuttuğumuz Mora Türkleri Balkanlarda İlk Dram ve Eyaletten Bağımsızlığa Yunanistan / Οι ξεχασμένοι Τούρκοι του Μοριά. Το πρώτο βαλκανικό δράμα και η κατάσταση ανεξαρτησίας της Ελλάδας*» (ISBN: 978 – 9944-118-37-8), αναφέρεται εκτενώς στις σφαγές των μουσουλμάνων που συλλήβδην ονομάζονται Τούρκοι (*περιλαμβάνονται κυρίως Λαλαίοι, Μπαρδουνιώτες, , ρομά, εξισλαμισμένοι και ανατολίτες διαφόρων καταγωγών, πχ. Αλβανοί, Γεωργιανοί, Τούρκοι, εβραίοι κ.λ.π*) μιάς και όποιος είχε γίνει/ ήταν μουσουλμάνος εκείνη την εποχή και ασχέτου καταγωγής θεωρείτο Τούρκος (*μουσουλμάνος = τούρκος = τούρκεψε – Ενίοτε τους έλεγαν και Περσιάνους, δηλ. Πέρσες, βλ. απομν. Θεοδώρου Ρηγόπουλου, γραμματέα του Πάνου Κολοκοτρώνη*) .

Έτσι λοιπόν , σύμφωνα με τα δημογραφικά στοιχεία του John L. Comstock , ο πληθυσμός του Μοριά το 1823 ήταν ο εξής:

Επαρχία	Οικισμοί	Κάτοικοι	Μουσουλμάνοι
Μυστράς	180	48,000	0
Μονεμβασιά	56	11,000	0

Αγ. Πέτρος	35	14,000	0
Άργος	38	16,000	0
Ναύπλιο	31	17,000	0
Κάτω-Ναχαγές	8	4,000	0
Κόρινθος	167	31,000	0
Καλάβρυτα	152	33,000	0
Βοστίτσα	34	6,000	0
Πάτρα	88	14,000	10,200
Γαστούνη	122	32,000	0
Πύργος	10	7,000	0
Φανάρι	36	7,500	0
Καρύταινα	145	32,000	0
Τριπολιτσά	64	30,000	0
Λεοντάρι	28	8,000	0
Κουτσούκ Μάνη	8	2,600	0
Μεσσηνία	42	8,000	0
Καλαμάτα	10	7,500	0
Ανδρούσα	25	7,000	0
Νησί	3	3,100	0
Κορώνη	56	4,500	1,800
Μεθώνη	38	4,300	4,500
Ναβαρίνο	25	6,000	0
Αρκαδιά	105	19,000	0
Μάνη	96	35,000	0
Σύνολο	1602	407,500	16,500

Δηλαδή 1602 οικισμοί, 407.500 χριστιανοί και 16.500 μουσουλμάνοι (μόνον τούρκοι ; προφανώς όχι, αλλά όλες οι εθνότητες που είτε ήταν μουσουλμάνοι, είτε ως μισθοφόροι πολέμουσαν με το μέρος των Οθωμανών ασχέτου καταγωγής και θρησκείας) στα κάστρα των Πατρών, της Μεθώνης και της Κορώνης.

Σύμφωνα λοιπόν με τους νεωτεριστές της ιστορίας και ειδικά του 1821, οι μουσουλμάνοι του Μοριά συλλήβδην σφαγιάστηκαν, επειδή πριν την επανάσταση ήταν περίπου 40.000, κατά τη διάρκεια της (1823) έμειναν 16.500 και το 1828, όπως δήλωσε ο Καποδίστριας δεν υπήρχαν μουσουλμάνοι στο Μοριά !!! Ήταν όμως έτσι ;

Αλλά άς δούμε τα λάθη, του άσπρου – μαύρου της προσέγγισης της ιστορίας (καλοί έλληνες – κακοί τούρκοι, ή πλέον κακοί έλληνες – καλοί τούρκοι) με μια όσο γίνεται ψύχραιμη ματιά και ίσως τελικά βγάλουμε καλύτερα συμπεράσματα. Ότι δηλαδή σε περιπτώσεις σαν την ελληνική επανάσταση των αρχών του 19^{ου} αιώνα (1821), τα πράγματα πρέπει να τα ερμηνεύουμε *intempore*, δηλ. στο χρόνο τους και με τις τότε συνθήκες και όχι κάνοντας «λογικούς» και ιστορικούς αναχρονισμούς, διότι σίγουρα θα βγάλουμε λάθος συμπεράσματα.

1. Καταρχάς μιλάμε για μια εποχή που παγκοσμίως δεν υπήρχαν έγγραφοι κανονισμοί πολέμου και επιείκειας, δεν υπήρχε Ερυθρός Σταυρός, ή ΟΗΕ, παρότι «εν σπέρματι» υπήρχαν δράσεις που αργότερα οδήγησαν σ' αυτά τα όργανα.
2. Ξεχνάμε ότι μιλάμε για πολεμικές συγκρούσεις, εθνικοαπελευθερωτικού χαρακτήρα, υπό το βάρος αιώνων καταπίεσης, ανακατεμένες με εμφύλιο, με πάθη προσωπικά ή εθνικά, με τεράστια εξουσιαστικά, οικονομικά και γεωπολιτικά συμφέροντα. (Μήπως όμως και οι δύο Παγκόσμιοι πόλεμοι, οι γενοκτονίες, οι εμφύλιοι και οι σημερινές σφαγές της Μ.Ανατολής, τα σύγχρονα οικονομικά και γεωπολιτικά συμφέροντα δεν μας δείχνουν ότι ο άνθρωπος παρά την κατ'επίφαση μόρφωσή του, γίνεται πιο κτηνώδης από τότε και μάλιστα με όπλα

- αφανισμού ή οικονομικές «κρίσεις» στο όνομα – ό της παραδοξότητας – της δημοκρατίας ;)
3. Ξεχνάμε ότι μιλάμε για εποχές που είτε υπήρχαν μισθοφόροι , κυρίως στη δούλεψη των εξουσιαστών και λιγότεροι με το μέρος των εξουσιαζόμενων επαναστατών μαζί με κάποιους εθελοντές που προσδοκούσαν σε μεταγενέστερα οφέλη και επομένως οι μισθοφόροι – και όχι μόνον – ως επαγγελματίες του πολέμου ήταν αποφασισμένοι για πόλεμο και για θάνατο, ενίοτε όμως και για «καπάκια», δηλ. να τα βρουν με την αντίπαλη πλευρά (*σήμερα το λέμε «διπλωματικές κινήσεις»*).
  4. Ξεχνάμε ότι οι πολεμιστές ένθεν και ένθεν δεν ζούσαν μόνον με «αέρα», αλλά ήθελαν προμήθειες. Οι μεν Οθωμανοί στρατιώτες τις ελάμβαναν τακτικά, έπαιρναν και το λουφέ (*μισθό τους*), οι δε ντόπιοι μουσουλμάνοι του Μοριά πολεμούσαν με πάθος για τα χωριά και τις πόλεις τους λαμβάνοντας προμήθειες από τα κάστρα που κατείχαν οι ομόθησκοι και αρωγοί τους, στα οποία κάστρα προσέφευγαν όταν δυσκόλευαν τα πράγματα μέχρι να εξαντληθούν εκεί μέσα πολιορκούμενοι και να παραδοθούν, ή να καταληφθούν και να σφαγιαστούν, ως «ποινή» της αντίστασής τους και της μη παράδοσής τους – *κάτι δηλ. που γινόταν παντού στον κόσμο για αιώνες* -. Οι χριστιανοί δεν είχαν χρήματα (*ή ελάχιστα*), ενώ δεν μπορούσαν να έχουν συχνές, πολλές και καλές προμήθειες (*μόνον μαρπούτι από τη Δημητσάνα, μολύβι από τις σκεπές τζαμιών και εκκλησιών , όπλα από τους σκοτωμένους αντιπάλους, δεν ελάμβαναν μισθό, παρά μόνον υποσχετικές επιστολές ότι κάποτε θα πληρωθούν από δάνεια ή όταν ανορθωθεί η πατρίδα, ενώ ότι ελάμβαναν ήταν ακανόνιστο και κυρίως με την «ελπίδα της λαφυραγωγίας»*) .
  5. Η λαφυραγωγία τον 19^ο αιώνα «δεν θεωρείτο ανήθικη πράξη» (*σημ.: ακόμα και σήμερα, η επιθαλάσσια αρωγή πλοίου, κατά διεθνές ναυτικό έθιμο ως άλλη «συγκεκριμένη λαφυραγωγία» – θα λέγαμε αδόκιμα- ορίζει «αποζημίωση/ σώστρα» που θα την καθορίσει το Δικαστήριο, κατά τ' ακόλουθα μερίδια: Το 1/2 εισπράττει ο [Πλοιοκτήτης](#) του πλοίου που παρείχε τη βοήθεια στο πλοίο που είχε την ανάγκη , το 1/4 ο Πλοίαρχος και το υπόλοιπο 1/4 το πλήρωμα του ίδιου πλοίου) και έτσι εξασφάλιζαν τη διαβίωσή τους (*όταν έλειπαν μήνες από τα σπίτια τους, τα οποία είχαν παρατήσει στο έλεος με τα γυναικόπαιδά τους , πολεμώντας για χρόνια μακριά*) . Με τα λάφυρα εξασφάλιζαν νέα όπλα και θησαυρούς (*π.χ Τριπολιτσάς*) , τους οποίους έδιναν ως λύτρα για εξαγορά αιχμαλώτων, αγορά όπλων, πληρωμή μισθών (*λουφέδων*) μισθοφόρων, χωρίς να σημαίνει αυτό ότι κάποιοι δεν καταχρώντο μεγάλο μέρος αυτών για ίδιον όφελος. Όπως αναφέρει ο Κολοκοτρώνης στη «*διήγηση των συμβάντων της ελληνικής φυλής*», οι πρώτοι απαιτητικοί για τον λουφέ ήταν οι Μανιάτες.*
  6. Ξεχνάμε ότι πριν τις όποιες μάχες και στη συνέχεια σφαγές (*πλην μεμονωμένων περιπτώσεων «χωσιών» δηλ. καρτεριών που έγιναν «φόνοι»*) , γινόταν πρόταση από τους επαναστάτες να παραδοθούν οι Οθωμανοί, αφήνοντας τον οπλισμό και φυσικά την περιουσία τους και άοπλοι πλέον, με λίγα υπάρχοντα , να φύγουν για όπου ήθελαν (*π.χ Ήπειρο, Μ.Ασία, Αίγυπτο κ.λ.π*) , με πλοία που θα φρόντισαν να ναυλώσουν και να πληρώσουν οι επαναστάτες του Μοριά. Εν τούτοις οι Οθωμανοί όχι μόνον δεν παραδίδονταν (*πλην λίγων απελπισμένων περιπτώσεων*), αλλά καλούσαν τους Έλληνες να καταθέσουν τα όπλα και να επικαλεστούν το έλεος του Σουλτάνου, διαφορετικά θα πωλούντο όπως άλλοτε πουλήθηκαν οι Σέρβοι προς τρία γρόσια ο άνθρωπος. (*βλ.Β' 88-89. Φιλήμων Δ' 206, 209-214 και 218-219*). Σε κάποιες περιπτώσεις που έγιναν «ιδιωτικές» συμφωνίες, οι Οθωμανοί απεχώρησαν άβλαβοι μαζί με τα γυναικόπαιδα και τα χαρέμια τους. Όσοι επέμεναν να μείνουν ή/και να πολεμήσουν, αν ηττούντο, σφαγιάζονταν , ή έμεναν αιχμάλωτοι με αβέβαιο όμως τέλος . Οι επαναστάτες ήταν πολύ σκληροί και με τους ηττημένους και με τους προδότες χριστιανούς, (*ειδικά με τους τουρκοπροσκυνημένους του Νενέκου – Ιμπραήμ*) αλλά αυτά που τους έκαναν ήταν της ίδιας μορφής με αυτά που είχαν υποστεί οι δικοί τους επί 400 χρόνια (*χωρίς αυτό να ισοφαρίζει την βία*). Δυστυχώς η βία ασκείτο συχνά και σε γυναικόπαιδα, μιμούμενοι αυτά που είχαν κάνει και έκαναν οι Οθωμανοί στα δικά τους γυναικόπαιδα (*οφθαλμός αντί οφθαλμού*). – «*Ουδείς αρνείται το κακόν, και ημείς απέχομεν πάσης υπερασπίσεως επί της ουσίας. Αλλ' υπήρξέ ποτε επανάστασις κατά εξουσίας*

τυραννικής, και ταύτης αλλοεθνούς, αλλοθρήσκου και αλλογλώσσου, μη συνοδευθείσα μεθ' όλων των συνεπειών εκείνων, οίας προκαλούσι τα παθήματα του παρελθόντος και η ανάγκη του παρόντος;» αναφέρει ο Ι. Φιλήμων, χωρίς να ξεχνά τις οθωμανικές βαρβαρότητες και την αδυναμία των Ελλήνων αρχηγών να επιβληθούν (Φιλήμων Δ' 228-229).

7. Ένα άλλο θέμα που ξεφεύγει των νεωτεριστών είναι τα αίτια της σφαγής εβραίων και μουσουλμάνων Ρομά (*τουρκόγυφτους τους έλεγαν τότε*) στο Μοριά. Έστω και εάν με τη σημερινή ηθική το θεωρούμε αποτρόπαιο και ρατσιστικό, πρέπει να το δούμε (*μας αρέσει δεν μας αρέσει*) με την τότε λογική: Γράφει ο αυτόπτης μάρτυς στην Τριπολιτσά Raybaud: «σ' ένα μόνο νόμο υπάκουαν, σ' αυτόν της καταστροφής σ' ένα σύνθημα, της σφαγής ..... Συχνά ένας Έλληνας που πάει να μαχαιρώσει έναν Μουσουλμάνο, τον παρατάει για να σκοτώσει έναν Εβραίο. Οι Ισραηλίτες της Τριπολιτσάς θανατώθηκαν όλοι, οι περισσότεροι από αυτούς στην πυρά, εξαιτίας του μεγάλου μίσους που έτρεφαν γι' αυτούς οι Έλληνες, μετά τις φρικαλεότητες που είχαν διαπράξει οι Εβραίοι της Κωνσταντινούπολης εναντίον των Χριστιανών της Πόλης και πάνω στο σώμα του Πατριάρχη Γρηγορίου” (Σιμόπουλος Α' 273). Μετά το διωγμό τους από την Ισπανία κατόπιν εντολής των Καθολικών μοναρχών [Φερδινάνδου](#) και [Ισαβέλλας](#) (όπως καταγράφεται στο [διάταγμα της Αλάμπρας το 1492](#)), καθώς και από την [Πορτογαλία](#) κατόπιν εντολής του Βασιλιά [Μανιουέλ](#) το [1497](#), οι εβραίοι είχαν βρει προστασία και ηρεμία στην οθωμανική τότε κτήση της Ελλάδας , κυρίως στη Θεσ/νίκη , ασκώντας το εμπόριο, κολλυβιστικές εργασίες και πρακτική ιατρική, όπου σε συνδυασμό με τους ντόπιους εβραϊκούς πληθυσμούς είχαν κάθε λόγο να παραμείνει ισχυρή η οθωμανική αυτοκρατορία για να έχουν σταθερό περιβάλλον. Κάθε ανατροπή και δη ο ερχομός στην εξουσία χριστιανικών πληθυσμών που θεωρούσαν τους εβραίους «Χριστοκτόνους» τους δημιουργούσε ανασφάλεια και γι' αυτό οι εβραίοι πλην φυσικά εξαιρέσεων , δεν ήταν φίλα προσκείμενοι στην επανάσταση του '21. Αυτό τους στοίχισε.

Κάτι παρόμοιο συνέβη και με τους μουσουλμάνους Ρομά (*τουρκόγυφτους*), οι οποίοι αν και έκαναν επικουρικές δουλειές στους Οθωμανούς (*διασκεδαστές, μουσικοί, αγγαρείες κ.λ.π.*), ασκούσαν το πιο αποτρόπαιο «επάγγελμα», αυτό του εκτελεστή ποινών !! θεωρούνταν και αυτοί « Χριστοκτόνοι », αφού ως «χαλκιάδες»/σιδεράδες είχαν τάχα φτιάξει τα καρφιά της σταύρωσης του Χριστού, οπότε η όλη συμπεριφορά, το επάγγελμα του εκτελεστή και η φημολογούμενη «Χριστοκτονία», τους στοίχισε. Αντιθέτως δεν πειράχθηκαν οι χριστιανοί Ρομά (*γύφτοι*), οι οποίοι ασκούσαν όπως λέει ο Ι.Φιλήμων το επάγγελμα του «παλιγκάπηλου » / μεταπράτη/ μικροπωλητή, του «χαλκιά» και του μουσικού ακολουθώντας τους αγωνιστές , πολεμώντας κιόλας μαζί τους αν είχαν όπλα. Οι Έλληνες αποκαλούσαν γύφτους , όχι μόνον τους Ρομά, αλλά και τους Αιγύπτιους Κιρτί (*και άραβες ή στραβαραπάδες του Ιμπραήμ*), γενικά τους έγχρωμους και τους μαυριδερούς, τους ασχολούμενους με το αμόνι και τα μέταλλα, τους μουσικούς , ασχέτως καταγωγής (*π.χ τον Καραιϊσκάκη*).

8. Άλλη μια παράμετρος μουσουλμάνων του Μοριά, αλλά όχι τούρκων ή ανατολιτών, είναι οι μουσουλμάνοι αρβανίτες (*άλλοι τους λένε αλβανούς, αλλά παρέλκει του παρόντος το θέμα: αρβανίτης- αλβανός*) Μπαρδουνιώτες (*στις παρυφές της Μάνης*) και οι Λαλαίοι της Φολόης, οι οποίοι προεπαναστατικά είχαν επιλογή , είτε να πολεμήσουν με το μέρος των χριστιανών, είτε με το μέρος των Οθωμανών. Επέλεξαν να είναι με το μέρος των Οθωμανών και υπέστησαν τις συνέπειες του πολέμου , του θανάτου και του ξεριζώματος από το Μοριά, παρότι είχαν προηγούμενες καλές σχέσεις με τους Μοραίτες χριστιανούς, Μάλιστα μέχρι κοινό κράτος ήθελαν να φτιάξουν στο Μοριά . Αφηγείται σχετικά ο Κολοκοτρώνης στη «*διήγηση των συμβάντων της ελληνικής φυλής*» :

« *Ὁ πάππος τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη καὶ ὁ πάππος ὁ ἐδικός μου, Γιάννης Κολοκοτρώνης, ἦσαν φίλοι καὶ ἀδελφοποιτοί. Ἐσκοτώθηκε ὁ παππούλης μου, ἐπέθανε καὶ ὁ παππούλης τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη καὶ ἔμεινε ἡ φιλία ἡ ἴδια εἰς τὸν πατέρα μου καὶ εἰς τὸν πατέρα τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη. Ὡς φίλοι πατρικοὶ ἐλάβαμεν καὶ ἡμεῖς ἀνταπόκριση (2), δὲν τὸν εἶχα ἰδεῖ προσωπικῶς. Ἐπιστηριζόμενος λοιπὸν εἰς τὴν φιλίαν μὲ ἔγραψε ἕνα γράμμα, μού ἔλεγε: «Φίλε πατρικέ, ὁ Βελη Πασὰς ἐτοιμάζεται νὰ μὲ βαρέσει, καὶ ἂν εἶσαι φίλος νὰ ἔλθεις νὰ μὲ βοηθήσεις». Ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης ἐπῆρε τὴν ἄδειαν νὰ ἰδεῖ τὰ χωριά του, ἕως ὅτου νὰ ἔλθει ὁ Κολοκοτρώνης, καθὼς ἔλεγε, καὶ ἔτσι ἐπῆρε μιὰ πενηνταριά χιλιάδες γρόσια καὶ ἐστείλαμε καίκι καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ἐρχόμενος εἰς τὴν Ζάκυνθο, ἀπεφασίσαμεν νὰ ὑπάγομε εἰς τὸ Παρίσι διὰ νὰ εὔρομε τὸν Βοναπάρτε, καὶ ἐπήγαμε εἰς τοὺς Κορφοὺς, καὶ ὁ τότε γενικὸς διοικητὴς Δονζελότ μᾶς ἐμπόδισε, λέγοντάς μας, ὅτι: «Μείνετε ἐδῶ καὶ ἐγὼ γράφω καὶ θέλετε ἔχει ἀπόκρισιν, μόνον ἡμεῖς νὰ κάμομε τὸ σχέδιο ἕως ὅτου νὰ ἔλθει ἡ ἀπόκρισις τοῦ Αὐτοκράτορος». Τὸ σχέδιον ποὺ ἐκάμαμε μὲ τὸν Δονζελότ ἦτον τὸ ἀκόλουθο: Νὰ μᾶς δώσει 500 κανονιέρους μὲ φουστάνελες ἐνδυμένους, 5.000 Ἕλληνας ὅπου εὐρίσκοντο εἰς τὴν γαλλικὴν δούλευση. Καὶ μᾶς ἔδωσε γρόσια διὰ νὰ στρατολογήσομε εἰς τὴν Τζαμουριά, ὅπου ἦσαν ἐχθροὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Ἐπεράσαμεν εἰς τὴν Τζαμουριά, καὶ ἐκάμαμε 3.000 μισθωτοὺς Τζάμηδες καὶ ἦλθαμε εἰς τὴν Πάργα, καὶ τοὺς ἐμβαρκάραμε διὰ τὴν Ἅγια Μαύρα. Ἡ σύναξις ἔμελλε νὰ γίνῃ εἰς τὴν Ἅγια Μαύρα καὶ Ζάκυνθο. Ἐπέρασα μὲ 600 εἰς τὴν Ἅγια Μαύρα. Τὸν αὐτὸν καιρὸν, εἰς τὰς 9, ἦλθαν οἱ Ἄγγλοι εἰς τὴν Ζάκυνθο, ἔκαμαν τεσβάρκο καὶ ἐπερίλαβαν τὴν Ζάκυνθο, τοὺς δὲ Φραντζέζους τοὺς ἔστειλαν εἰς τοὺς Κορφοὺς (1), τοὺς δὲ Ἕλληνας ἕως 400 τοὺς ἔβαλαν εἰς τὰ καράβια ὡς πριζονιέρηδες (αἰχμαλώτους). Ἐπῆραν καὶ τὴν Κεφαλονιά, Θιάκι καὶ Τζηρίγο, καὶ ἔκαμαν τὸ ἴδιο. Ἔλαβε ἀπὸ τὸν ἀρχιστράτηγο τῶν Ἀγγλων, ὅπου ἦτον εἰς τὸ Παλέρμο, ὁ Γκενεραλ ὁ Ὀσβάλ διαταγὴ νὰ λάβῃ εἰς δούλευση ὅλους τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Τζούρτζ, ὅστις ἦτον τότε ταγματάρχης. Ἡμεῖς, ἀφοῦ εἶδαμεν ὅτι ἦλθαν Ἄγγλοι εἰς τὰ νησιά, ἐγράψαμε στὴν Πάργα νὰ μὴν ἔλθουν πλέον στρατεύματα, διατὶ τὸ σχέδιον ἐχάλασε μὲ τὴν παρηρσίαν τῶν Ἀγγλων. Τὸ σχέδιον ἦτον ὅτι ὅλα τὰ κάστρα τῆς Μεσσηνίας, τῆς Πάτρας, τῆς Μονεμβασίας, ἅμα ἐβγοῦμε, νὰ κηρυχθοῦν ὑπὲρ ἡμῶν. Καὶ ἦλθαν ὅλοι οἱ Τοῦρκοι καὶ Ρωμαῖοι οἱ σημαντικοὶ καὶ ὁμίλησαν εἰς τὴν Ζάκυνθο, νὰ κάμομε μιὰ κυβέρνηση, συνθεμένη ἀπὸ 12 Τοῦρκους καὶ 12 Ἕλληνας νὰ κυβερνοῦν τὸν λαόν. Οἱ Τοῦρκοι ἐπίσης νὰ καταδικάζονται καθὼς οἱ Ἕλληνας. Τοὺς νόμους τοὺς εἶχαμε ἐγγράφους εἰς τοὺς Κορφοὺς ἀπὸ τὸν Δονζελότ. Ἡ σημαία μας, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος τὸ φεγγάρι καὶ*

ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸ Σταυρὸ, καὶ τὸ σχέδιό μας ἦτον, ἅμα ἐπατούσαμε τὸν Μορέα νὰ κάμομε ἀναφορὲς εἰς τὸν Σουλτάνο καὶ νὰ τοῦ λέγομεν, ὅτι: **ἡμεῖς δὲν ἀποστατήσαμεν ἐναντίον σου, πλην ἐναντίον τοῦ τυράννου τοῦ Βελῆ πασᾶ, καὶ ὁ Δονζελὸτ ἠκούετο μὲ τὸν Σεμπασιάνη, πρέσβην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὥστε νὰ ἐμποδίσουν τὸν Σουλτάνο διὰ κάθε κίνημα.** Ὁ μυστικὸς μου σκοπός, ἀφοῦ ἐμβαίναμε καὶ ἐπιάναμε ὅλα τὰ φρούρια, τότε τὸ ἐκάμναμε ἐθνικότερο καὶ ἐχαλούσαμε τοὺς Τούρκους. **Αἱ περιστάσεις ἤθελαν μὲ ὀδηγήσει τί ἔμελλα νὰ κάμω.** Εἰς τὸ σχέδιόν μας ἦτον ὅτι, ἂν μᾶς κάμει χρεῖα νὰ ἐβγάνομε ἕως 15.000 Ἑπτανησίους. Διὰ τρεῖς ἡμέρες καὶ νύκτες ἐγώ, ὁ Ἄλῆ Φαρμάκης καὶ ὁ Δονζελὸτ μὲ ἓνα γραμματικὸ ἐκάμαμε τὸ σχέδιο αὐτό, καὶ προετοιμάσαμεν ὅσα ἔμελλαν νὰ γίνουν.»

Ὅπως αναφέρει ὁ Σπηλιάδης καὶ συμφωνεῖ Κυριάκος Σιμόπουλος: «*Τα ἀνθρωπιστικὰ αἰσθήματα παραμερίζονταν μπροστὰ στον ἐθνικὸ κίνδυνο*» – ἀπάνθρωπο μὲν, ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ κοινωνίες τῶν ἀνθρώπων δὲν εἶχαν καὶ δὲν ἔχουν καὶ δὲν ξέρω ἀν ποτέ θὰ ἀποκτήσουν καθ'ολοκληρίαν ἀνθρωπιστικὰ αἰσθήματα, παρά τὴν παιδεία καὶ τὰ ἀνθρωπιστικὰ κινήματα.

Ὅπως προαναφέραμε, σύμφωνα με τοὺς ἀναστοχαστὲς τῆς ἱστορίας καὶ ἐιδικὰ τοῦ 1821, οἱ μουσουλμάνοι τοῦ Μοριά συλλήβδην σφαγιάστηκαν, ἐπειδὴ πρὶν τὴν ἐπανάσταση ἦταν περίπου 40.000, κατὰ τὴ διάρκειά τῆς (1823) ἔμειναν 16.500 καὶ τὸ 1828, ὅπως δήλωσε ὁ Καποδίστριας δὲν υπήρχαν μουσουλμάνοι στὸ Μοριά !!!

Ὅμως ἀπὸ τις ἔστω καὶ ἐπιγραμματικὰ ἀναφερόμενες ἐν συντομίᾳ πηγές, δὲν βγαίνει αὐτὸ τὸ συμπέρασμα. Ἀντιθέτως βγαίνει τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐκτὸς τῆς σφαγῆς τῶν 10.000 περίπου (*καὶ ὄχι τὰ ἄλλα υπερβολικὰ νούμερα*) στὴν Τριπολιτσά, καὶ κάποιων μεμονωμένων ἄλλων ἀδικῶν καὶ ἐν βρασμῷ σκοτωμῶν (*πχ. στὸ ἐρημονήσι Χελωνάκι κοντὰ στὴ Σφακτηρία καὶ τὸ Ναβαρίνο, βλ. πρωτοσύγκελου Ἀμβρόσιου Φραντζή*), ἀοπλῶν Ὀθωμανῶν ποὺ τοὺς σκότωναν γιὰ νὰ πάρουν ἀπὸ τὸ Δ. Ὑψηλάντη κάποια ἀμοιβή (*λεπτομέρειες καὶ αἰτιάσεις γιὰ τὰ συγκεκριμένα παρέλκουν τοῦ παρόντος, ἀφοῦ σχετίζονται με αὐτὸ ποὺ πρῶτοι οἱ Ὀθωμανοὶ εἶχαν περὶ τοὺς ἐπαναστάτες: «θα πωληθεῖτε ὅπως ἄλλοτε πωλήθηκα οἱ Σέρβοι πρὸς τρία γρόσια ὁ ἄνθρωπος. (βλ.Ι. Φιλήμονα)*), πάνω ἀπὸ τοὺς μισοὺς μουσουλμάνους καὶ τοὺς εβραίους τοῦ Μοριά διασώθηκαν καὶ ἐπιβίωσαν με διάφορους τρόπους, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω.

Έτσι, παρά τη σκληρότητα των αντιμαχόμενων πλευρών, τις ωμότητες και τις ατυχείς σφαγές αμάχων πληθυσμών ένθεν και ένθεν, από τις πηγές προκύπτει ότι οι επαναστάτες, αμέσως έδειξαν επιείκεια σε όσους ζητούσαν το «έλεός τους». Δεχόντουσαν στις τάξεις τους, τους πάντες, άνευ ελέγχου θρησκευματος ή χρώματος, αρκεί να πολεμούσαν μαζί τους, για την επανάσταση και την απελευθέρωση. Έτσι δέχθηκαν μουσουλμάνους όπως τον Μουσταφά Γκέκα και την οθωμανική/μουσουλμανική εκατονταρχία του, μουσουλμάνους και χριστιανούς Ρομά (γύφτους), βούλγαρους καβαλαραίους με τον Χατζή Χρήστο, τον Τουρναβίτη, μαυροθαλασσίτες, εθελοντές από την Ευρώπη και απ' όλο τον κόσμο, διάφορους καταφανώς τυχοδιώκτες, αλλά και ρομαντικούς, μέχρι και Νέγρο από την Αμερική, τον Τζέιμς Γουίλιαμς. Όσους ήθελαν να φύγουν από το Μοριά, βασικά τους βοήθησαν, άλλους τους αντάλλαξαν με έλληνες αιχμαλώτους, άλλους βάπτισαν με το «ζόρι» χριστιανούς και τους ενέταξαν (**σημ.:** *Η σημαία του Σταυρού κυματίζει πάνω στα τζαμιά. Οι παπάδες βαπτίζουν πολλά τουρκόπουλα...Μπαίνουν στην Πάτρα οι προεστοί της Βοστίτσας* – Κ.Σιμόπουλος 1979, σ. 189 – 190) .

Άλλοι πάλι βαπτίστηκαν οικειοθελώς οπότε και αυτοί εντάχθηκαν (είναι οι λεγόμενοι «νεοφώτιστοι», αλλά αποστάτες/*murtad* مurtad για τους οθωμανούς, οι οποίοι αποστάτες, αν επανέκαμπταν οι Οθωμανοί θα εκτελούντο για το αμάρτημα που έκαναν να βαπτιστούν χριστιανοί . Γενικά αποστάτες/*murtad* مurtad έλεγαν τους μουσουλμάνους που γινόντουσαν χριστιανοί και σίγουρα θα εκτελούντο ή θα ζούσαν υποτιμητικά στο περιθώριο – *βλ. περίπτωση νεομάρτυρα άγιου Ιωάννη του Δερβίση, από την Κόνιτσα της Ηπείρου, που γεννήθηκε μουσουλμάνος, αλλά στο Αργίλιο (Βραχώρι) αποφάσισε να γίνει χριστιανός και βαπτίστηκε Ιωάννης στην Ιθάκη. Επιστρέφοντας στο Αργίλιο βασανίστηκε για να ξαναγίνει μουσουλμάνος και τελικά αποκεφαλίστηκε στις 23.09.1814. Επίσης αποστάτες/*murtad* مurtad Μουρτάτες και Μούρτους έλεγαν οι χριστιανοί όσους είχαν τουρκέψει, δηλ. εξισλαμιστεί με τη θέλησή τους, είχαν κάνει μικτούς γάμους και κατοικούσαν στα Μουρτοχώρια της Ηλείας, ή όπου αλλού είχαν πρωτοκατοικήσει Σελτζούκοι μισθοφόροι των Βυζαντινών, είχαν εκχριστιανιστεί και μετά επανέκαμψαν ως υποτιμημένοι στον μουσουλμανισμό των Οθωμανών από το 1460 επ. και γενικώς ακροβατούσαν μεταξύ μουσουλμανισμού και χριστιανισμού αναλόγως των συμφερόντων τους, γι' αυτό και οι κοινωνίες δεν τους είχαν σε εκτίμηση).

Όσοι μουσουλμάνοι πολέμησαν στο πλευρό των επαναστατών, σαν την εκατονταρχία του Μουσταφά Γκέκα, ή του πρακτικού γιατρού από την Αταλάντη μουσουλμάνου Κούρταλη, όχι μόνον δεν πειράχθηκαν, όχι μόνον δεν τους εξανάγκασαν σε εκχριστιανισμό, αλλά τους έδωσαν και πολεμικές αποζημιώσεις. Επίσης πολλές μουσουλμάνες, αφού βαπτίστηκαν, τις παντρεύτηκαν αγωνιστές. Πολλούς αιχμαλώτους, δεν τους δολοφόνησαν, αντιθέτως τους κράτησαν ως «πιστικούς» υπηρέτες στα πατρογονικά τους, όπως έκανε και ο γραμματέας του Πάνου Κολοκοτρώνη, Θεοδ. Ρηγόπουλος.

Μάλιστα, εκτός Μοριά, στην περίπτωση της Εύβοιας, δεν έδιωξαν τους μουσουλμάνους εν μία νυκτί, αλλά από το 1830 που ήταν να φύγουν, τελικά λόγω διαπραγματεύσεων για τις αποζημιώσεις τους, έφυγαν το Μάρτιο του 1833. Για πολλά χρόνια μετά, σχεδόν μέχρι και το 1923 αρκετοί Τούρκοι παρέμειναν στην πόλη της Χαλκίδας μη θέλοντας να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους και την περιουσία τους (οι αποζημιώσεις και οι συναλλαγές αποχωρούντων Οθωμανών με χριστιανούς νεοϊδιοκτήτες είναι ένα άλλο τεράστιο κεφάλαιο, που ομοίως παρέλκει του παρόντος, λόγω του όγκου και της πολυπλοκότητάς του, όπως και η μουσουλμανική μειονότητα θράκης, οι μουσουλμάνοι της Ρόδου και της Κω κ.λ.π).

Το αυτό συνέβη και με τους εβραίους. Όσοι αναγνώρισαν το νεοελληνικό κράτος παρέμειναν στη ζωή και τις Συναγωγές τους, όσοι δε βαπτίστηκαν χριστιανοί, ή ήταν βαπτισμένοι πριν την επανάσταση, αποζημιώθηκαν κιάλας για την επιλογή / προσφορά τους αυτή. Οι υπόλοιποι προτίμησαν είτε να πάνε σε οθωμανοκρατούμενες περιοχές, είτε σε άλλες χώρες.

Οι μουσουλμάνοι που εκχριστιανίστηκαν, αλλά και οι εβραίοι, εντάσσονταν γρήγορα στο νεοελληνικό κράτος και κοινωνία, – ειδικά στον Μοριά που μας ενδιαφέρει εν προκειμένω – , όχι μόνον γιατί είχαν γίνει χριστιανοί, αλλά κυρίως γιατί ήταν ελληνόφωνοι ή δίγλωσσοι (αρβανίτικα), είχαν κοινά ή παρεμφερή έθιμα , κουζίνα και μουσική/ χορούς/ πανηγύρια με τους χριστιανούς και ήταν και αυτοί ντόπιοι πληθυσμοί, γεννημένοι στο Μοριά , όπως και οι πρόγονοί τους, αλλά γι' αυτό **το θέμα των εθίμων και τη μουσική και τα τραγούδια των μουσουλμάνων του Μοριά, ετοιμάζω ειδικό άρθρο. Δυστυχώς δεν υπάρχουν πολλές πληροφορίες ή ανθολογίες και το θέμα δεν το έχει διαπραγματευτεί κανένας απ' ότι ξέρω, ούτε στην Ελλάδα, ούτε στην Τουρκία, λες και οι μουσουλμάνοι του Μοριά ήταν «βουβοί».** Οψόμεθα όμως !!

Παρακάτω θα επαληθεύσουμε τα συμπεράσματά μας από τις πηγές του Αρχείου της Ελληνικής Παλιγγενεσίας:

Στις 19 Ιουνίου 1822, το Βουλευτικό υπό τον Δημήτριο Υψηλάντη επιθυμεί να ψηφιστεί νόμος που θα δίνει ίσα δικαιώματα στους βαπτιζόμενους Οθωμανούς (μουσουλμάνους), μέχρι και υπουργήματα να λαμβάνουν μετά από κάποιο διάστημα, ενώ προσβλέπει και στα παιδιά τους ως καλούς Έλληνες .

Αρχία Ελληνικής παλιγγενεσίας

Για το θέμα των βαπτίσεων των μουσουλμάνων και των δικαιωμάτων που θα αποκτούν ως χριστιανοί, άρα έλληνες, 2 ημέρες πριν, δηλ. από τις 17 Ιουνίου 1822, είχαν εκφραστεί «δόκιμες» αντιρρήσεις και προβληματισμοί:

Επιφυλάξεις για τις βαπτίσεις μουσουλμάνων εν μέσω του αγώνα

Και άλλο αποτρεπτικό παράδειγμα για τον εκχριστιανισμό μουσουλμάνων

Όμως τελικά βαπτίσεις έγιναν και ως εκ τούτου έγιναν εξισώσεις πρώην μουσουλμάνων και ήδη χριστιανών «νεοφώτιστων» με τους χριστιανούς . Συχνά οι εκ μουσουλμάνων χριστιανοί λάμβαναν το επώνυμο: Νεοφώτιστος.

Εν προκειμένω, η «νεοφώτιστος» Ελένη (πρώην μουσουλμάνα) , ζητεί και λαμβάνει δωρεάν παραχώρηση χρήσης εθνικοιδιόκτητου οικίας

Ο επίσης «νεοφώτιστος» χριστιανός εξ εβραίων Ραφαήλ (ήδη Γεώργιος), ζητεί παραπονούμενος από την Κυβέρνηση να του παραχωρηθεί πατρογονική γη στην Τριπολιτζά, που του αρνείται η τοπική επιτροπή.

Ο αδελφός του μουσουλμάνου διοικητή της οθωμανικής εκατονταρχίας Μουσταφά Γκέκα, ονόματι Χατζή Ιμπραήμ Γκέκα, ζητεί και τελικά εγκρίνεται να πάρει αποζημίωση για την προσφορά του αδελφού του στον αγώνα , χωρίς να έχουν βαπτιστεί / εκχριστιανιστεί :

Ο Μουσταφά Γκέκα , αρχικά συνεργάστηκε ως επικεφαλής 45 ανδρών με τον [Οδυσσέα Ανδρούτσο](#) στο Χάνι της Γραβιάς. Στη συνέχεια τάχθηκε υπό τις διαταγές του Γκούρα, συνεργάστηκε με τον [Καραϊσκάκη](#), αγωνίσθηκε με τους Ιωάννη και [Πανούτσο Νοταρά](#) στη μάχη των Μαγουλιανών, ενώ στη μάχη του Πειραιά τραυματίστηκε δύο φορές. Η Ελληνική Διοίκηση αναγνώρισε την συμβολή του στον αγώνα και του έδωσε το ποσό των 1000 γροσίων ενώ του παραχώρησε και «ενδεικτικό των εκδουλεύσεών του». Υπήρξε επικεφαλής της [Οθωμανικής Εκατονταρχίας](#) και επί [Ιωάννη Καποδίστρια](#) έλαβε τον βαθμό του λοχαγού στα ελαφρά σώματα. Η Οθωμανική εκατονταρχία, αν και έπρεπε να αποτελείται από 100 στρατιώτες, εν τούτοις ήταν μια ομάδα από 31 μουσουλμάνους , προερχόμενους από τη Χιμάρρα, το Αϊβαλή, τη Μυτιλήνη, το Ζαγόρι, τη Σμύρνη, την Λειβαδιά και τη

Θήβα. Διοικητικά ήταν ενωμένη με την 5^η χιλιαρχία του Νικ. Κριεζιώτη όπου μαζί με άλλες χιλιαρχίες διοικείτο από το [Δημ. Υψηλάντη](#). Συμμετείχε σε συγκρούσεις στην Ανατολική Στερεά, τη Λειβαδιά και τη Θήβα. (*σχετ.: Σπύρος Λουκάτος, «Τουρκο-αλβανικού φιλελληνισμού εράνισμα κατά την Ελληνικήν εθνεγερσίαν», Αθηνά, τομ.ΟΓ-ΟΔ, (1972-1973),σελ.48-49).

Πηγή: www.antibaro.gr/